

فصلنامه علمی مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی
دوره ۱۵، شماره ۴ (پیاپی ۵۳)، زمستان ۱۳۹۹
شاپای چاپی ۵۹۶۸-۲۵۳۸ شاپای الکترونیکی ۵۹۵۵X-۲۵۳۸
<http://jshsp.iaurasht.ac.ir>

مقاله پژوهشی
صص. ۱۲۷۲-۱۲۵۵

شناسایی و اولویت بندی معیارهای موثر بر رضایت مندی ساکنان قدیمی محله از شدت تغییرات کالبدی (مطالعه موردی: شهرک آزادی اردبیل)

بهاره سلمانیان - دانش آموخته کارشناسی ارشد معماری، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران
توحید حاتمی خانقاهی* - استادیار گروه معماری، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران
وحید وزیری - استادیار گروه معماری، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۱۲/۱۶

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۱۲/۲۶

چکیده

امروزه بدلیل تغییرات در اوضاع اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جامعه، شاهد تغییرات سریع کالبدی در برخی بافت‌های قدیمی شهرها هستیم. اغلب ساکنان قدیمی محلات بدلیل سکونت طولانی مدت در محله، نسبت به مکان، اشکال و فرم‌ها، دلبستگی بیشتری داشته و موافق تغییرات سریع کالبدی نیستند. به این دلیل، در فرایند تغییرات کالبدی، غفلت از دیدگاه و ذهنیت ساکنان قدیمی محلات، باعث کاهش سطح رضایتمندی و محدودش شدن پیوند عاطفی این افراد و نهایتاً منجر به سست شدن روابط محله‌ای می‌گردد. هدف این پژوهش توجه به ذهنیت ساکنان قدیمی و آگاهی یافتن از عوامل رضایتمندی در قبال شدت تغییرات کالبدی محله است. در این پژوهش با استفاده از روش تحقیق کیفی و تحلیل آماری داده‌ها در نرم‌افزار SPSS 16، وجوه موثر بر رضایتمندی ساکنان قدیمی محله از شدت تغییرات کالبدی ناشی از ساخت و سازهای اخیر در محله مسکونی آن‌ها، در شهرک آزادی اردبیل شناسایی و اولویت‌بندی شد و ذهنیت ساکنان خانه‌های ویلایی با قدمت بیش از ۲۰ سال مورد کاوش و بررسی قرار گرفت. به عنوان نتیجه، دو ذهنیت غالب در بین ساکنان قدیمی شهرک آزادی اردبیل به دست آمد. ذهنیت گروه اول بیشتر متوجه عوامل فرهنگی مانند دید مزاحم، سر و صدای مزاحم، احساس ناامنی و سایر موارد مشابه در ساخت و سازهای اخیر بود و ذهنیت دوم بیانگر اولویت عوامل کالبدی اعم از سایه‌اندازی، اشکال بیرونی حجم و ناماسازی، عرض معابر، دسترسی‌های ابنیه و غیره در ذهن ساکنان بود. آگاهی و توجه طراح نسبت به ذهنیت غالب ساکنان محله منجر به ارتقای سطح رضایتمندی و تحکیم روابط محله‌ای می‌شود.

واژه‌های کلیدی: ساکنان قدیمی، رضایتمندی، شدت تغییرات کالبدی، روش تحقیق کیفی، اردبیل

نحوه استناد به مقاله:

سلمانیان، بهاره؛ حاتمی خانقاهی، توحید و وزیری، وحید (۱۳۹۹). شناسایی و اولویت بندی معیارهای موثر بر رضایت مندی ساکنان قدیمی محله از شدت تغییرات کالبدی (مطالعه موردی: شهرک آزادی اردبیل). *مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، ۱۵(۴)، ۱۲۷۲-۱۲۵۵.

http://jshsp.iaurasht.ac.ir/article_672816.html

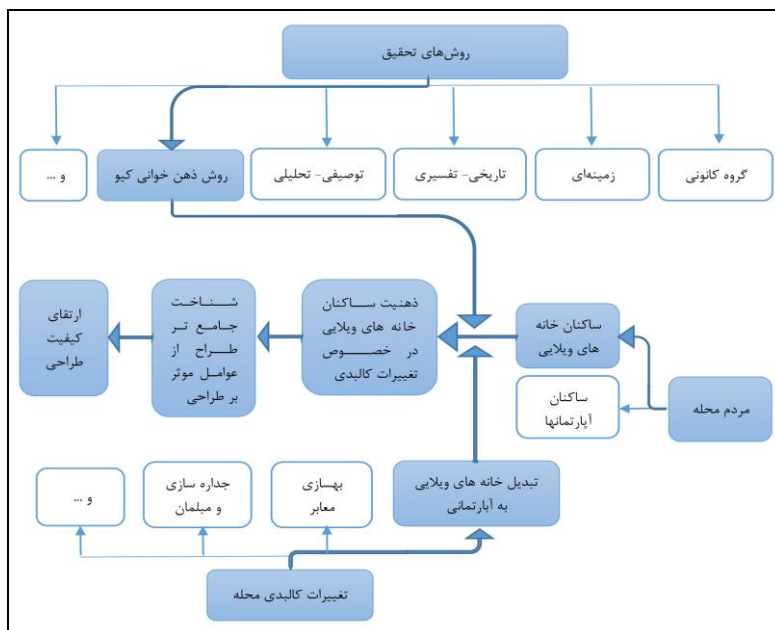
مقدمه

با توسعه شهرها، امروزه شاهد تغییرات سریع در بافت‌های مسکونی محلات شهرهای قدیمی هستیم. در اغلب محلات، شدت تغییرات کالبدی، تجربه‌های متفاوتی را برای ساکنان شکل داده است. گاه برخی از افراد ساکن در محلات با این سرعت تغییرات همساز نبوده و اختلاف نظر بین گروه‌های مختلف اجتماعی مشهود است. به عبارتی اغلب ساکنان قدیمی محلات، موافق تغییرات سریع کالبدی نیستند. این افراد با توجه به مدت حضور در فضاهای محله‌ای، دارای سابقه ذهنی و پیوندی عاطفی با محیط، اشکال، فرم‌ها و اوضاع کالبدی وضع موجود محله هستند. در روند سریع تغییرات در بافت محلات، توجه بیش از حد به عواملی نظیر منافع اقتصادی توسط سازندگان، باعث می‌شود که معمولاً برخی از وجوه موثر در طراحی، از قبیل توجه به رضایتمندی ساکنان قدیمی محلات مورد غفلت قرار گرفته و تجربه مستمر ساکنان محلات و ذهنیت آن‌ها به عنوان بخشی از واقعیت موجود، چندان مورد توجه قرار نگیرد. غفلت از این وجه موثر می‌تواند تداوم حیات فیزیکی بافت‌های محلات هویت‌مند را از یک سو و ابعاد مختلف حیات انسانی را از حیث ضرورت وجود ارتباط پیوسته با آن از سوی دیگر، با مخاطره مواجه نماید (Pendar & Zekavat, 2015). از این رو، غفلت از دیدگاه‌ها و ذهنیت ساکنان قدیمی محلات، باعث کاهش سطح رضایتمندی، مخدوش شدن پیوند عاطفی افراد و روابط اجتماعی محله، کاهش احساس مالکیت و حساسیت افراد به کیفیت‌های سیما و منظر محله می‌شود؛ که این امر در نهایت موجب کاهش تعلقات شهروندان و همچنین منجر به سست شدن روابط محله‌ای می‌گردد. عدم رضایت شهروندان از محیط زندگیشان می‌تواند واکنش‌های مختلفی را به دنبال داشته باشد. نخستین واکنش، تلاش برای تغییر محیط به منظور ایجاد تناسب بین ویژگی‌های محیط و نیاز عینی یا ایده‌آل ذهنی شخص است. دومین واکنش، انطباق یا سازگاری با محیط است و اما واکنش دیگر که در پی کاهش تعلق مکانی شکل می‌گیرد، گسست از محیط (Adibi sadi nezhad & Azimi, 2011) و به دنبال آن معضلات جدی‌تری نظیر مهاجرت‌های درون شهری، تضادهای شدید طبقاتی و مسأله بالاشهر و پایین‌شهری صورت می‌پذیرد (Shahabian et al, 2013).

از طرف دیگر، آگاهی طراح نسبت به ذهنیت و دیدگاه‌های ساکنان قدیمی محله و توجه به این ذهنیت تا حد ممکن، در کنار سایر عوامل، منجر به تحکیم روابط محله‌ای و افزایش دید احترام به ذهنیت حاکم بر محله و جامعه می‌شود. بدین منظور دریافت دیدگاه ساکنان اصیل و نهادینه کردن آن‌ها در سیاست‌گذاری‌های کالبدی، که هم در جهت رضایتمندی و در نتیجه ارتقای سرمایه اجتماعی و هم در راستای حفظ کیفیت‌های تکرارنشده در این محلات است، ضروری می‌نماید (Pendar & Zekavat, 2015). از آنجایی که همواره در اکثر محلات، ساختمان‌های تک واحدی قدیمی جای خود را به مجتمع‌های مسکونی چند واحدی می‌دهند، مطالعه این موضوع به منظور برنامه‌ریزی شهری در محلات و مفهوم محله ضروری بوده و به ارتقای کیفیت زندگی شهروندان در محلات کمک می‌کند (Haji nezhad et al, 2011).

عوامل متعددی بر رضایتمندی سکونت‌تای تأثیرگذار هستند، اما هدف این پژوهش در بررسی و واکاوی فرایند دگردیسی محله، توجه به ذهنیت ساکنان قدیمی محله و آگاهی یافتن از عوامل رضایتمندی از شدت تغییرات آن، با تکیه بر ذهنیت و ادراک فردی ساکنان است. دیدگاه‌ها و نظرات ساکنان قدیمی به این دلیل اهمیت می‌یابد که آن‌ها قادر خواهند بود بر اساس تجربه شخصی از تغییرات کالبدی محیط مسکونی خود، اطلاعات کارآمدی را در اختیار طراح قرار دهند. به عبارتی دیگر، سنجش رضایتمندی از شدت تغییرات کالبدی، براساس توجه ساکنان به ابعاد عینی و ذهنی تغییرات دائمی و تدریجی در محیط و تبدیل تجربه عینی به ادراک ذهنی بر اساس تشخیص نوع و شدت تغییرات روی می‌دهد (Pendar & Zekavat, 2017). به بیان دیگر، با توجه به تغییرات گریزناپذیر کالبدی در محله‌ها، با آگاهی از ذهنیت افراد و رعایت برخی ملاحظات، می‌توان انطباق ذهنیت ساکنان با این جریان و در نهایت میزان رضایتمندی آن‌ها را افزایش داد. ذهن کاوی منجر به استخراج برخی وجوه و دغدغه‌های ذهنی مؤثر در رفتارهای مرتبط با رضایتمندی ساکنان قدیمی از شدت تغییرات کالبدی می‌شود که توجه طراحان به آن وجوه و دغدغه‌ها، نتایج مطلوبی را به دنبال خواهد داشت. اعمال و رفتار انسان‌ها تابع ذهنیت آن‌ها در خصوص یک موضوع است. ارزش‌ها و به تبع آن تصمیمات و اقدامات با تغییر ذهنیت افراد تغییر می‌کنند (Hatami et al, 2016). درک ریشه رفتارها و خواسته‌های اجتماعی، از طریق ذهنیت موجود در افراد یک جامعه، بسیاری از وقایع و رفتارها را تعریف پذیر می‌کند (Duenckmann, 2010). در نتیجه لازم است تا با کاویدن ذهن افراد، به منزله ریشه اعمال، به وجوه مؤثر در تشکیل ذهنیت نیز دست یابیم. این ذهنیت‌ها در مناطق مختلف و برای افراد مختلف متفاوت است. خطای معماری و طراحی نیز در بسیاری از موارد، به دلیل عرضه راهکارهای مشابه برای

افراد بسیاری، بدون توجه به ویژگی‌ها و ذهنیت‌های فردی آن‌ها، اتفاق می‌افتد (Hatami et al, 2016). پرسش اصلی پژوهش آن است که وجوه موثر بر ارتقای رضایتمندی ساکنان قدیمی محلات نسبت به تغییرات سریع کالبدی کدامند؟ در این تحقیق به منظور احصای ذهنیت ساکنان قدیمی محله از شدت تغییرات کالبدی، از روش تحقیق کیو استفاده شده است. کاربرد روش کیو باعث می‌شود که طراح ساختمان‌های جدید، آگاهی بیشتر و عمیق‌تری نسبت به ذهنیت و خواسته‌های ساکنان قدیمی محلات داشته و به تبع آن، ذهنیت آن‌ها در خصوص عوامل تاثیرگذار در رضایتمندی از شدت تغییرات کالبدی را، در فرآیند طراحی و ساخت ساختمان‌های جدید مد نظر قرار دهد. روش تحقیق کیو، روشی کمکی در کنار سایر روش‌های تحقیق موجود و بدون نقض اعتبار آن‌ها مطرح شده و این ادعا نیز که به تنهایی قادر است همه ابعاد رضایتمندی ساکنان قدیمی را از شدت تغییرات کالبدی احصا کند، مطرح نیست. این روش، با تمرکز بر ذهنیت مخاطب و استخراج مطلوب ذهنی افراد یک جامعه در مورد موضوع، در کنار سایر عوامل، از زاویه دیگری به شناسایی موضوع می‌پردازد (Hatami et al, 2016). نتایج تحقیقات لاجوردی و همکاران (۱۳۹۵) نشان می‌دهد که روش کیو به منظور مطالعه پیچیدگی و طبقه‌بندی مجزا و مناسب از درک مشترک مشارکت‌کنندگان در جامعه مورد تحقیق یا جوامع متخصص دارای قابلیت‌هایی است (Lajevardi et al, 2016). حکاک و دیگران (۱۳۹۶) در مقاله‌ی خود تأکید کردند که روش تحقیق کیو به منظور مطالعه‌ی الگوهای ذهنی افراد دارای قابلیت‌هایی است (Hakkak et al, 2017). حاتمی و همکاران (۱۳۹۵) در تحقیق خود دریافتند که روش تحقیق کیو توانایی لازم را برای کشف و توصیف الگوهای ذهنی موجود و تولید ایده‌ها و فرضیات جدید و همچنین ارزیابی میزان توافق و تضاد بین دیدگاه‌های مختلف موجود را دارد (Hatami et al, 2016). بیات و همکاران (۱۳۹۷) طی تحقیق خود دریافتند که روش تحقیق کیو قابلیت تشریح اشتراک و افتراق الگوهای ذهنی شناسایی‌شده در پژوهش را دارد (Bayat et al, 2018). بیات و همکاران (۱۳۹۳) بیان می‌کنند هر یک از دیدگاه‌های اکتشافی در روش تحقیق کیو در جای خود بیانگر بخش‌هایی از واقعیات هستند و بهره‌گیری از این‌گونه ادراکات و نگرش‌های متنوع می‌تواند با غلبه بر نگرش تک‌بعدی و گذر از یک‌سونگری، بستر لازم برای تصمیم‌گیری‌های لازم در خصوص موضوع تحقیق را به ارمغان آورد (Bayat et al, 2014). همچنین سلمانیان (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان طراحی مجتمع مسکونی با توجه به عوامل موثر بر ارتقای میزان رضایتمندی ساکنین قدیمی محله از شدت تغییرات کالبدی، میرحیدریان (۱۳۹۶) در طراحی بیمارستان با توجه به عوامل مؤثر بر ارتقای آسایش ذهنی ساکنان و فخری (۱۳۹۷) در بررسی ذهنیت جانبازان در خصوص مشکلات مجتمع‌های مسکونی، نیز از روش تحقیق کیو به منظور ذهن کاوی افراد بهره‌برده‌اند. در واقع روش‌شناسی کیو فنی است که پژوهشگر را قادر می‌سازد تا اولاً ادراکات و عقاید فردی را شناسایی و طبقه‌بندی کند و ثانیاً به دسته‌بندی گروه‌های افراد بر اساس ادراکاتشان بپردازد (Khoshgouyan Fard, 2007).

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

بر اساس مدل مفهومی پژوهش (شکل ۱)، روش کیو به عنوان یکی از روش‌های موجود، ذهنیت ساکنان خانه‌های ویلایی در مورد شدت تغییرات و تبدیل سایر خانه‌های ویلایی به آپارتمانی محله را مورد شناسایی عمیق‌تر قرار داده و به شناخت جامع‌تر طراح نسبت به عوامل موثر بر طراحی کمک می‌کند. این موضوع منجر به ارتقای کیفیت طراحی و برنامه‌ریزی خواهد شد.

نظریه رضایتمندی سکونتی بر پایه‌ی تفاوت بین زندگی واقعی ساکنان و آرزوهای آنان از شرایط مسکن و محیط اطراف آن شکل گرفته است (Ghiaee et al, 2011). رضایت فرد از موقعیت مسکونی، نشان‌دهنده شکایت نداشتن و میزان بالایی از توافق بین موقعیت مورد انتظار و موقعیت واقعی است (Toscano & Amestoy, 2007). چنانچه شرایط فعلی در سازگاری نزدیک با آنچه که فرد برای نیازها و آرمان‌های خودش تعریف کرده است، باشد، رضایتمندی حاصل می‌گردد. در غیر اینصورت، افرادی که به هیچ طریقی نمی‌توانند خود را با شرایط فعلی سکونت وفق دهند، مستعد تلاش برای کاهش ناراضی‌شان از طریق تغییر شرایط سکونتی‌شان، مانند تغییر و یا نقل مکان به شرایط مسکونی جدید با سازگاری بیشتر هستند (Shaterian et al, 2012).

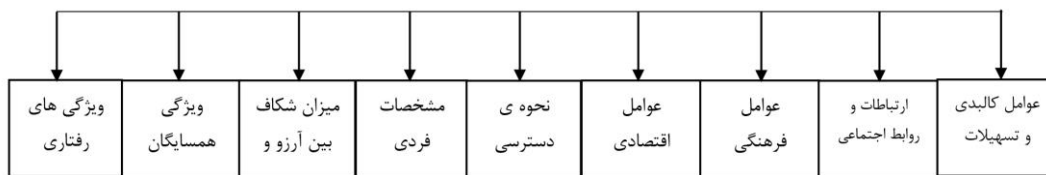
دانستن مفهوم رضایتمندی سکونتی به منظور شناسایی عوامل موثر بر رضایتمندی یا ناراضی‌تی سکونتی و نتایج حاصل از آن‌ها مانند جابه‌جایی و مهاجرت خانواده‌ها از محیط مسکونی خود، ضروری است (Baker & Emma, 2000). بر اساس مدل آمریگو^۱، صفات عینی محیط مسکونی زمانی که تحت تأثیر ویژگی‌های فردی مورد ارزیابی قرار می‌گیرند، ذهنی می‌شوند و به سمت درجه‌ای از رضایتمندی می‌روند. همچنین در یک مطالعه که توسط مارانز و لانسینگ^۲ (۱۹۶۹) صورت گرفت، آنان اذعان داشتند محیطی که دارای کیفیتی بالا است، احساسی از رفاه و رضایتمندی را از طریق ویژگی‌های فیزیکی، اجتماعی یا سمبولیک به ساکنانش انتقال می‌دهد. بنابراین نیازها و آرمان‌های شخص، مجموعه‌ای از هر دو ویژگی فردی (همچون طبقه اجتماعی، مرحله زندگی و نظایر آن) و معیارهای فرهنگی تأثیرگذار بر روی فرد است (Rafieean & Asgari, 2010). در مقاله‌ای، غیائی و همکاران (۱۳۹۰) میزان ارتباط رضایتمندی سکونتی را با متغیرهای مسکن، واحد همسایگی و محله مورد سنجش قرار دادند. نتایج بررسی‌ها نشان می‌دهد عوامل تأثیرگذار بر میزان رضایتمندی سکونتی، شامل ویژگی افراد ساکن، عوامل اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و کالبدی مسکن و جامعه و از همه مهمتر هم راستا بودن نیازها و آرزوها می‌باشد. شهبایان و همکاران (۱۳۹۲) به سنجش رضایتمندی سکونتی در بافت قدیم و جدید شهر رشت پرداختند. شاخص‌های کالبدی و اجتماعی با توجه به محله، نقاط ضعف و قوت فیزیکی، سطح اقتصادی و فرهنگی در این نظرسنجی بیشترین تأثیر را داشته‌اند. نقیبی وحسینی (۱۳۹۳) تأثیر مؤلفه‌های روانی، کالبدی و محیطی را در ارتقای رضایتمندی ساکنان مجتمع‌های مسکونی بررسی کردند. در میان این سه مؤلفه، مؤلفه‌های روانی بیشترین تأثیر را در افزایش سطح رضایتمندی داشته‌اند و در این میان مؤلفه رعایت مفهوم خلوت بالاترین تأثیر را در میان مؤلفه‌های روانی در افزایش سطح رضایتمندی داراست. هادی پندار (۱۳۹۴) فرآیند ارزیابی عاطفی سرعت تغییرات کالبدی در محیط مسکونی از نگاه کاربران و براساس معیار رضایتمندی را مورد بررسی قرار داد. نتایج پژوهش تجربه و ارزیابی متفاوت ساکنین در شدت‌های مختلف را نشان می‌دهد. البته کیفیت‌های زمینه‌ای و معنایی - نمادین در شدت کم و کیفیت‌های مرتبط با قابلیت زندگی در شدت‌های بالا، نقش پررنگتری در تعیین معیارهای رضایتمندی داشته‌اند. نقدی و همکاران (۱۳۹۴) رضایتمندی سکونتی در شهر همدان را مورد ارزیابی قرار دادند. یافته‌ها نشان داد که مدت اقامت و روابط همسایگی بر رضایت از مسکن تأثیر می‌گذارد. همچنین براساس نتایج، تفاوتی میان میزان رضایت از مسکن ساکنان خانه‌های آپارتمانی و ویلایی وجود ندارد.

در اغلب مطالعات و تحقیقات مورد بررسی، رضایتمندی سکونتی در دو سطح مسکونی و واحد همسایگی مورد ارزیابی قرار گرفته است. اما گاهی این ارزیابی سطوح بالاتری نظیر محله و حتی شهر را نیز شامل می‌شود. از آنجا که سکونتگاه بیش از یک ساختار فیزیکی بوده و درون یک واحد همسایگی معین قرار گرفته است، از این‌رو رضایتمندی از مسکن، رضایتمندی از واحد همسایگی را نیز دربر می‌گیرد (Amerigo & Aragones, 1997). در این مقاله رضایتمندی سکونتی در مقیاس محله ارزیابی می‌شود. زیرا تغییرات کالبدی در مقیاس محله و واحد همسایگی و تأثیر آن بر ساکنان مدنظر است. رضایتمندی از محیط سکونتی، به میزان رضایت از دو معیار واحدهای مسکونی و واحدهای همسایگی (محله) به طور مستقیم، و ویژگی‌های شخصی، فرهنگی، اجتماعی فرد به طور غیرمستقیم بستگی دارد. از طرفی، یکی از ویژگی‌های مهم افراد، ویژگی‌های ذهنی (ذهنیت) آن‌ها در قبال مسائل مختلف است. این پژوهش، ذهنیت ساکنان محله با سابقه سکونتی بیش از ۲۰ سال را، با استفاده از روش تحقیق کیو مورد کاوش

1. Amerigo (1997)

2. Lansing & Marans

قرار می‌دهد. طی تحقیقات انجام شده، پژوهشگران دریافته‌اند که ویژگی‌های همسایه‌ها مرکز اصلی رضایتمندی از واحد همسایگی است (Amerigo & Aragones, 1997). مشابه بودن همسایگان نیز به عنوان یکی از ویژگی‌های همسایگان، می‌تواند باعث ارتقای سطح رضایتمندی سکونت ساکنان شود (Giffort, 1999). به عبارتی دیگر، ذهنیت نزدیک به هم، باعث ایجاد تشابهت‌های زیاد و عامل ارتقای رضایتمندی سکونت ساکنان محله است. بنابراین توجه طراحان ساختمان‌های جدید در محله به ذهنیت ساکنان قدیمی، تلاشی در جهت نزدیک کردن ذهنیت ساکنان قدیمی به ذهنیت سازندگان ساختمان‌های جدید در محله است. به عبارتی دیگر، وجود ذهنیت مشترک بین این دو گروه، عامل مهمی در ارتقای رضایتمندی است و تلاش برای ایجاد ذهنیت مشترک، تلاش برای ارتقای رضایتمندی سکونت می‌باشد. بین رضایتمندی سکونت و یکسان بودن ساکنان از نظر اجتماعی رابطه‌ای دو سویه وجود دارد. هم رضایتمندی باعث بالا رفتن یکپارچگی اجتماعی بین ساکنین شده و هم یکپارچگی اجتماعی ساکنان رضایتمندی را افزایش می‌دهد. نرخ پایین جابجایی همسایه‌ها نیز باعث ارتباط قویتری بین آن‌ها می‌گردد (Haliloloğlu, 2013).

شکل ۲. جمع بندی عوامل موثر بر رضایتمندی سکونت (Source: Shahabian et al, 2013)

تمامی عوامل موثر بر رضایتمندی سکونت که در (۱) به آن اشاره شده است، بر ذهنیت افراد اثر می‌گذارد. اما همه موارد مذکور در همه نمونه‌ها موضوعیت نداشته و میزان اهمیت عوامل موثر با تغییر محیط و برای افراد مختلف و در زمان‌های متفاوت، تغییر می‌کند. بنابراین با استفاده از ذهن کاوی می‌توان میزان تاثیر هر کدام از عامل‌ها در شرایط مختلف و متفاوت را اولویت‌بندی نمود و ارجحیت و اهمیت هر یک از عوامل بر دیگری را در هر منطقه تعیین نمود.

امروزه تغییرات کالبدی محلات مسکونی ناشی از گرایش به ساخت و سازهای مرتفع و جدید امری گریزناپذیر است. در این میان آن‌هایی که در یک روند پیوسته و تکاملی روی می‌دهند، اغلب موجب تغییرات زمینه‌ای نمی‌شوند (Clitheroe, 1998). به طور کلی دریافت تجربه واقعی ساکنان از تغییرات محیط، با موضوعاتی چون سطح انطباق و ارزیابی هدفمند مکان^۱ مورد توجه قرار گرفته که مدل‌هایی را در پی داشته است (Marans & Rodgers, 1975). شناخت معیارها و شاخص‌هایی که در فرایندهای انطباق با تغییرات کالبدی برای ساکنان اهمیت دارد و به‌طور عمومی تر نوع پاسخی که آن‌ها به سطح خاصی از محرک‌ها و نتایج آن می‌دهند، در آگاهی از سطح انطباق آن‌ها و سطح بهینه محرک‌ها اهمیت بسزایی دارد. در این راستا قالب‌های مرجع^۲ که به‌واسطه تجربه قبلی افراد شکل گرفته، در قضاوت از متغیرهای محیطی اهمیت زیادی دارد. علاوه بر آن تجربه‌های تاریخی چه به‌صورت فردی و چه به‌صورت اجتماعی نیز بسیار مهم است (Wolhwill & Kohn, 1973). تغییر همواره با مقاومت‌های ادراکی در برابر عناصر جدید همراه است که برخاسته از چارچوب مرجع^۳ بوده و ریشه در عوامل فرهنگی دارد. از سوی دیگر نگرش‌ها، پیش‌دوری‌ها، ارزش‌های اجتماعی و الگوهای فکری متناسب با زمان، ادراک اجتماعی را در تعامل^۴ با محیط اجتماعی می‌سازند. هراندازه عوامل فوق انطباق بیشتری با چارچوب مرجع داشته باشند، مقاومت در برابر عناصر جدید کمتر و سازگاری با آن‌ها افزایش می‌یابد (Jansen, 2013). آگاهی و اشراف طراح به ذهنیت اهالی محله در کاهش مقاومت مذکور قابل توجه است. ادراک حاصل از تجربه تغییرات محیط، پدیده‌ای روانی - اجتماعی است. از آنجا که ترجیحات محیطی عمومی در طول زمان به ثبات می‌رسند، می‌توان ترجیحات عمومی آینده را نیز تا حدودی پیش‌بینی نمود (Noortqany et al, 2013). ذهنیت مردم، مرجع مهمی برای این پیش‌بینی‌ها است. شدت‌های مختلف تغییرات کالبدی با تاثیر متفاوت بر ویژگی‌های ۴ گانه شناختی (معماری و شهرسازی،

1. Purposive evaluation of space

2. Frames of reference

۳. معنی هر تجربه، بستگی به چارچوبی که در اثر تجربیات قبلی در ذهن تشکیل شده دارد و چارچوب مرجع ذهنی نامیده می‌شود. اگر این چارچوب تغییر کند معنی آن تجربه عوض می‌شود. یکی از بهترین راه‌ها برای ایجاد تغییرات اجتماعی، بازسازی چارچوب‌های ذهنی مبتنی تجربیات مشترک اجتماعی است.

4. Transaction

اجتماعی، عملکردی و زمینه‌ای) و عاطفی (ارتباط عاطفی با مکان و دلبستگی) و تاثیرپذیری از آن‌ها، موجب شکل‌گیری نگرش‌هایی در ساکنان می‌شود که بر معیارهای رضایتمندی آن‌ها از تغییرات کالبدی اثر می‌گذارد (Bonaiuto & Alves, 2012). بنابراین میزان آگاهی از این عوامل (چهارگانه شناختی) و تلاش برای هماهنگی تغییرات با آن‌ها و شکل‌گیری نگرش‌های همسو یا نزدیک با تغییرات کالبدی، گامی به سوی ارتقای سطح رضایتمندی ساکنان محلات است.

روش پژوهش

در این مقاله به منظور رسیدن به هدف تبیین عوامل موثر بر رضایتمندی ساکنان قدیمی محله با سابقه بیش از ۲۰ سال از شدت تغییرات کالبدی، از روش تحقیق کیو استفاده می‌شود. تحقیق از نوع اکتشافی و گزارش‌تلاشی است که با استفاده از روش کیو در یک نمونه موردی، در شهرک آزادی شهر اردبیل، ذهنیت ساکنان خانه‌های با قدمت بیش از ۲۰ سال، در مورد میزان رضایتمندی از تغییرات کالبدی ناشی از ساخت و سازهای اخیر در محله مسکونی آن‌ها، کاوش و بررسی می‌شود. در این مقاله، با بهره‌گیری از ادبیات موجود در این حوزه و نیز با استفاده از روش تحقیق کیو و مصاحبه با ساکنان قدیمی محله مورد مطالعه و سپس تحلیل ذهنیت برداشت شده با استفاده از نرم‌افزار SPSS، عوامل موثر بر رضایتمندی افراد از مسکن در محله مورد مطالعه، مشخص و اولویت‌بندی می‌شود تا آن دسته از عوامل و وجوه معماری که موثر بر ارتقای رضایتمندی ساکنان قدیمی محله مورد مطالعه بوده و قابل لحاظ در طرح معماری ساختمان‌های جدید می‌باشند، استخراج گردید.

قلمرو جغرافیایی پژوهش

مطالعه کیو چگونگی توزیع افراد را در الگوهای ذهنی مختلف نشان نمی‌دهد، تا برای اثبات ادعای خود به معرفی نمونه از جامعه آماری نیاز باشد، بلکه اثبات وجود الگوهای ذهنی در نظر است، به بیان دیگر، در مطالعه کیو مشخص می‌شود که الگوهای ذهنی نوع الف، ب، و ج وجود دارند، ولی این مشخص نمی‌شود که چه نسبتی از جامعه الگوی نوع الف و چه نسبتی الگوی نوع ب یا ج دارند (Khoshgouyan Fard, 2007). یعنی محقق با روش کیو به دنبال تعمیم مستقیم نتایج حاصل از تحقیق در جامعه نمونه به جوامع دیگر نیست و تکرار این روش را اختصاصاً برای همه نمونه‌ها به صورت مستقل و جداگانه توصیه می‌کند. به عبارتی ویژگی‌های منحصر به فرد یک جامعه را شناسایی می‌کند که ممکن است در سایر جوامع مصداق نداشته باشند. با توجه به این توضیحات روش انتخاب جامعه نمونه هدف به صورت منفرد است و اساساً نیازمند روشی خاص برای گزینش یک جامعه به نمایندگی کل بزرگتر نیست (Hatami et al, 2016). اما از طرفی با توجه به اینکه شهرک آزادی اردبیل در ابتدا محله‌ای با خانه‌های ویلایی بود که طی دو دهه اخیر به دلایل مختلف، تعداد زیادی از ویلاها به آپارتمان تبدیل شدند. همچنین، حضور در اردبیل دسترسی آسان نگارندگان به محله مذکور به همراه تغییرات سریع کالبدی آن در ۲۰ سال گذشته که با شدت بیشتری نسبت به سایر مناطق شهر اردبیل بود، دلیل ثانوی نگارندگان برای انتخاب شهرک آزادی به عنوان نمونه موردی بوده است. با عنایت به مطالب مذکور، بخشی از بافت واقع در شهرک آزادی اردبیل با قدمت حدود ۴۰ سال و تغییرات سریع کالبدی آن بین سال‌های ۷۵ تا ۹۵ مورد ارزیابی قرار می‌گیرد (شکل ۳).

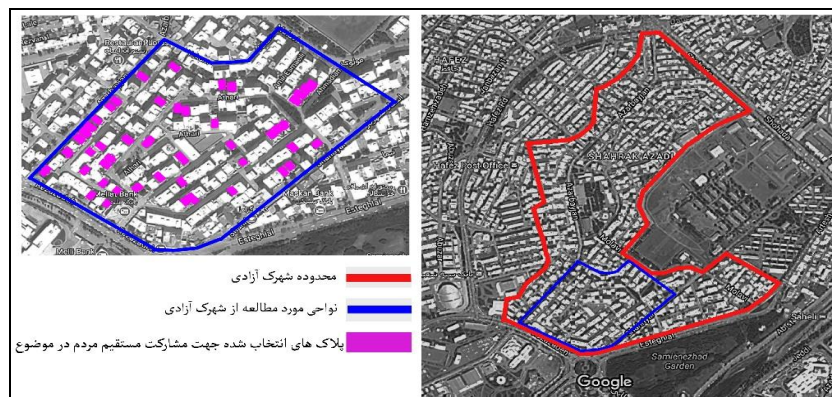
شکل ۳. سیر تحول شهرک آزادی اردبیل (Source: Ardabil central municipality, 2017)

توصیف مراحل روش تحقیق کیو تولید گزاره‌های کیو

برای تولید گزاره‌های کیو ابتدا به ارزیابی همه ذهنیت موجود در خصوص موضوع از طریق مطالعه کتب، مقالات، مجلات، روزنامه و غیره پرداخته و ساختار ذهنی محقق از طریق ایجاد یک فضای گفتمان و استخراج همه اظهارات و نظرات پرسش‌شوندگان و از طریق مصاحبه عمیق شکل می‌گیرد. استخراج گزاره‌های کیو شامل همه آن نظری است که مردم عادی یا متخصصان یا مسئولین یا هر مجموعه افراد مرتبط با موضوع، در مورد آن دارند (Hatami et al, 2016). در راستای هدف تحقیق و به منظور استخراج عوامل رضایتمندی و عدم رضایت ساکنان قدیمی شهرک آزادی که اغلب در خانه‌های ویلایی شهرک ساکن هستند، از شدت تغییرات کالبدی در طی سالیان اخیر، فضای گفتمان در میان افراد درگیر با این موضوع، با هر سطح تحصیلات و جنسیت و گرایشی، در خصوص شدت تغییرات کالبدی و ساخت آپارتمان‌های جدید و بلندمرتبه ایجاد شد. هدف، ایجاد فضای گفتمان با حداقل میزان تاثیر محقق بود. به طوری که اغلب افراد اشتیاق فراوان برای بیان حرف‌های ناگفته‌ای داشتند که به نظر می‌رسید زمان زیادی دغدغه ذهنی آن‌ها بوده و اکنون فرصت مناسبی برای اظهار نظر ایجاد شده است. با ادامه بحث و حضور بیشتر در بین مردم، در لابه‌لای صحبت‌هایشان مواردی مطرح می‌شد که قبلاً مد نظر محقق نبوده است. دغدغه‌های ذهنی و موارد مهم و تاثیرگذار اغلب موضوع مورد بحث بود که کمک بزرگی به شکل‌گیری ساختار ذهنی محقق کردند. مراجعات مکرر و برداشت اطلاعات میدانی بین تاریخ ۹۶/۱/۲۶ تا ۹۶/۳/۱۵ تا جایی ادامه داشته که نظرات و عوامل قابل ذکر توسط افراد به حالت اشباع رسید. در ادامه نتایج حاصل از فضای گفتمان راه، در قالب گزاره‌های معنادار و عوامل موثر بر ناراضی ساکنان قدیمی محله، مکتوب کردیم. گزاره‌های استخراج شده، دغدغه‌ها و مسائل مهم و ذهنیت حاکم بر جامعه و مردم در نمونه آماری مورد بررسی بوده‌اند. همچنین سعی در خلاصه‌نویسی (پرهیز از طرح موارد کلی و مبهم) و عدم همپوشانی گزاره‌ها داشتیم. سپس با بررسی مجدد گزاره‌ها و حذف گزاره‌های موازی، سعی کردیم ۳۱ گزاره نهایی را طوری عرضه کنیم که بیانگر محتوای همه مواردی باشد که در فضای گفتمان بدون تاثیر ذهنیت محقق مورد بحث بوده‌اند. در انتها گزاره‌های استخراج شده ویرایش، سپس شماره گذاری و در نهایت روی کارت‌ها پرینت شده و برای مرحله مرتب‌سازی آماده شدند.

انتخاب افرادی برای مشارکت مستقیم در موضوع

جامعه آماری افراد پاسخگو، به تعداد ۱۲ نفر از بین ساکنان با سابقه بیش از ۲۰ سال در بخشی از شهرک آزادی اردبیل که هم اکنون نیز ساکن خانه‌های ویلایی قدیمی این محله بوده و به نظر می‌رسید نظرات مشخصی در خصوص شدت تغییرات کالبدی محله خودشان داشتند، انتخاب شد (شکل ۴). این افراد نزدیک‌ترین افراد به مسئله تغییرات کالبدی سریع و مشکلات احتمالی آن برای ساکنان قدیمی محله هستند و دور از هرگونه خیال‌پردازی، توانایی اظهار نظر در مورد عوامل ناراضی از تغییرات کالبدی و مشکلات ناشی از حضور ساختمان‌های جدید برای ساکنان قدیمی محله را دارند. انتخاب افراد مجموعه مذکور با استفاده از روش انتخاب از بین افراد در دسترس بوده است.

شکل ۴. محدوده انتخاب شده از شهرک آزادی اردبیل برای مشارکت مستقیم افراد در موضوع

به اشتراک‌گذاری داده‌ها

در روش‌های تحقیق سنتی تعداد کمی از گزاره‌ها توسط تعداد زیادی از مردم آزموده می‌شود؛ ولی در روش کیو تعداد کمی از مردم گزاره‌های زیادی را ارزیابی می‌کنند. دیدگاه‌های مشابه موجود و رابطه بین پروفایل‌های شخصی نشانگر یک بخش از ذهنیت موجود در جامعه است. همچنین در این روش، شباهت‌ها و تفاوت‌های موجود بین دیدگاه‌ها و نظرات مختلف در مورد یک موضوع خاص روشن می‌شود. دسته‌های معنی‌دار از نظریات مشابه در وضع موجود، می‌توانند به عنوان نظریه، سلیقه یا یک تفکر غالب مطرح شوند. نتایج آنالیز کیو در دسته‌هایی مشخص به عنوان ذهنیت‌های مؤثر ارائه می‌شوند. ارزش این دسته‌های معنادار بیش از تشخیص منطقی و فردی محقق است. در اکثر پرسش‌نامه‌ها و تحقیقات معمول، محقق نظر شخصی خودش را تحمیل می‌کند در حالی که روش کیو تاثیر گزاره‌ها را در یک تحقیق مشخص می‌کند (Van Exel & Graaf, 2005).

تعداد ۳۱ گزاره حاصل از مصاحبه با ساکنان قدیمی شهرک آزادی را بر روی کارت‌های جداگانه نوشتیم تا توسط ۱۲ نفر از افراد منتخب کیو مرتب شوند. در هر کدام از جلسات، پس از بیان توضیحات لازم، مخاطب ابتدا کارت‌ها را به سه دسته موافق، مخالف و بی‌طرف تقسیم می‌کرد. پس از تفکیک اولیه و توضیحات محقق با رعایت بی‌طرفی در موضوع، نمودار اصلی با نحوه‌ی چینش اختیاری و مندرج از ۴- تا ۴+ در اختیار مخاطب قرار گرفت تا مرتب‌سازی نهایی توسط مخاطب انجام گیرد. پس از اتمام مرتب‌سازی توسط هر مخاطب، شماره‌های پشت هر کارت توسط محقق ثبت شدند. در ادامه نتایج حاصل از مرتب‌سازی توسط همه مخاطبین در جدول (۱) درج و برای تحلیل آماری آماده شد.

جدول ۱. ماتریس داده‌های کیو

ردیف	گزاره‌ها	مخاطبین	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲
۱	اشرافیت ساختمانهای بلند به سمت فضای روباز خصوصی خانه‌های اطراف، عامل عدم رضایت ساکنان خانه‌های قدیمی است.	۴	۴	۴	۱	۱	۴	۲	۰	۰	-۳	۰	۴	۴
۲	افزایش تعداد ساکنان محله و به تبع آن افزایش تعداد خودرو و میزان رفت و آمد ناشی از تغییرات سریع و احداث ساختمان‌های بلند مرتبه بوده و این موضوع ملال آور است.	۴	۲	۲	۳	۲	۳	۴	۴	۴	۴	۴	۳	۲
۳	خانه‌های جدید را نمی‌پسندم چون در خانه‌های جدید به توصیه‌ها و موازین شرع اسلام کمتر بها می‌دهند.	۰	-۴	۲	-۱	۱	۳	-۲	-۲	-۴	-۱	-۲	۴	۰
۴	تخلفات ساختمانی و وجود مجرای فرار از قوانین محدودکننده ساخت و ساز، باعث افزایش تراکم و ارتفاع غیرمجاز ساختمان‌های جدید و به تبع آن مشکلات متعددی برای همسایگان شده است.	۳	۱	۴	۳	۴	۳	۳	۳	-۴	۴	۳	۴	۴
۵	صدای تاسیسات مجاور و عدم رعایت عایق‌بندی صوتی در جداره‌های ساختمان‌های جدید، عامل مزاحمت برای همسایگان است.	۳	۴	۴	۲	-۲	۲	۴	۴	-۴	۴	۳	۴	۴
۶	ساختمان‌ها و همسایه‌های جدید حس ورود غریبه و تا حدودی احساس ناامنی در داخل محله ایجاد می‌کنند.	۰	۳	-۲	۲	۲	۳	۳	۳	۰	-۱	۱	۳	-۱
۷	مشکلات حین ساخت، اعم از سروصدای مزاحم، گردوغبار، خرابی و ...، باعث نارضایتی اهالی محله می‌شود.	۳	-۳	۳	۱	۴	۲	۴	۰	-۳	۴	۳	۳	۳
۸	سایه‌اندازی ساختمان‌های جدید و بلند مرتبه بر روی خانه‌های مجاور، عامل نارضایتی ساکنان خانه‌های قدیمی است.	۴	۳	۳	۳	۳	۴	۴	۳	-۳	۴	۰	۴	۴
۹	هم ارتفاع بودن ساختمان‌های جدید باعث نظم و رضایت ساکنان می‌شود.	۰	۴	-۳	۱	۳	۳	۳	۳	۱	۰	-۱	۳	۰
۱۰	افزایش سبزی‌نگی و عناصر طبیعی، باعث سرزندگی و رضایت ساکنان محله می‌شود.	۴	۴	۲	۴	۴	۴	۴	۴	۴	-۲	۴	۲	۳
۱۱	نمای ساختمان‌های جدید با مصالح جدید و مدرن به جای مصالح سنتی مثل آجر و سنگ، ساخته شود.	۰	۱	-۱	۲	۴	۴	۴	۴	۴	-۱	۳	-۳	۲
۱۲	نمای ساختمان‌های جدید در یک امتداد و بدون عقب نشینی و جلو آمدگی باشند.	-۳	۱	-۱	۲	۳	-۳	۳	۴	۲	-۳	۱	۲	-۲
۱۳	استفاده از حداقل بیش از یک نوع مصالح در ناماسازی باعث تنوع و سرزندگی می‌شود.	۲	۱	۲	۲	۲	۲	۳	۳	۳	-۲	۴	-۲	۳
۱۴	تفاوت و تنوع بین نماهای ساختمان‌های مختلف، باعث تنوع و سرزندگی محله می‌شود.	۰	۴	۰	۲	-۲	۳	۳	۴	۴	-۲	۴	-۳	۱
۱۵	در ساختمان‌های جدید جنس نما با نماهای مجاور، همخوانی داشته باشد.	۰	۱	۴	۱	۴	۴	۲	۰	۱	-۳	-۳	۲	-۱

۱۶	۲	۴	۳	۰	۲	۴	۴	۱	۰	۳	۴	۲	نورپردازی نمای ساختمان‌های جدید، موجب زیبایی محله و روشنایی کوچه‌ها می‌شود.
۱۷	۱	۲	-۴	-۲	۲	۲	-۴	-۲	-۱	-۴	۲	۱	با وضع قوانین محدودکننده، تعداد درب‌های سواره رو به کوچه، که باعث افزایش ظرفیت پارک خودرو در محله می‌شود، موافقم.
۱۸	۴	۴	-۴	۴	۰	۴	۴	۳	۴	-۴	۱	۴	ارتفاع زیاد ساختمان‌های جدید بلند مرتبه در کوچه‌های با عرض کم، مشکل‌زا است.
۱۹	۱	۰	-۴	۳	۴	۳	۲	۰	۲	۳	۱	۲	در زمستان‌ها، سقوط برف از آپارتمان‌ها به سمت خانه‌های مجاور موجب نارضایتی ساکنان این خانه‌ها می‌شود.
۲۰	۰	۲	۳	-۱	۲	۲	۴	۱	۳	۴	-۴	-۲	با عریض شدن معبر در ازای افزایش طبقات ساختمان‌های جدید، موافقم.
۲۱	۲	-۳	۴	-۳	-۳	۱	-۴	۳	۱	۳	۲	۲	ایجاد فاصله با ساختمان مجاور جهت احداث ساختمان‌ها، موجب رضایت بیشتر همسایگان می‌شود.
۲۲	۳	۳	۴	۰	-۱	-۱	۴	۳	۳	۴	-۲	۳	ساختمان‌های بلند در ارتفاع به شکل پلکانی ساخته شوند.
۲۳	۰	۳	۳	-۲	۲	۲	۰	۱	۰	۲	-۱	۱	کاهش سطح بازشوهای نما، حس امنیت بصری خانه‌های مجاور را بیشتر می‌کند.
۲۴	۳	۴	۴	-۳	-۱	۳	۱	۲	۲	۴	۳	۳	آپارتمان‌های جدید با حیاط بزرگ و عمیق، موجب حفظ گشایش فضایی در کوچه‌ها و رضایت افراد محله می‌شود.
۲۵	۳	۲	۳	۳	-۱	۳	۲	۲	۱	۲	۱	۱	ساخت و سازهای جدید موجب ایجاد حس محصوریت در کوچه‌ها و کم شدن سطح آسمان در فضای کوچه شده است.
۲۶	۳	۲	۲	۰	۴	۴	۱	۱	۱	۴	۴	۳	شدت تغییرات کالبدی و آپارتمان‌سازی منجر به از بین رفتن فضاهای خلوت و معاشرت بین ساکنان محله شده است.
۲۷	۲	۱	۲	-۱	۲	۲	۳	۰	۰	۲	۳	۲	تغییرات سریع در محله باعث شده است که حس مالکیت و حساسیت به اتفاقات محله کم شود.
۲۸	۳	۲	۴	-۱	۲	۴	۴	۱	۲	۳	-۱	۳	ساخت و سازهای جدید موجب ارتقای زیبایی و کلاس اجتماعی محله در مقایسه با قبل و سایر محلات می‌شود.
۲۹	-۲	-۳	۴	۳	۰	۴	-۳	۲	۱	-۲	-۱	-۱	در ساختمانهای جدید با حذف دیوارهای حیاط، از حیاط بعنوان فضای الحاقی به کوچه استفاده شود.
۳۰	۱	۳	۴	۰	۱	۴	۳	۴	۱	۳	۲	۱	پوشاندن نمای ساختمان در حال ساخت، با تصویری از نمای کامل، روش مناسبی برای افزایش آمادگی افراد بعد از مرحله اسکلت و همچنین باعث کاهش مزاحمت‌های احتمالی می‌شود.
۳۱	۱	۳	۴	-۲	۱	۰	-۱	۳	۲	-۳	۲	۰	زمان ساخت فشرده‌سازی و زمان تنفس بین هر ساخت و ساز مستقل به صورت قانونی اعمال شود.

تحلیل عاملی کیو

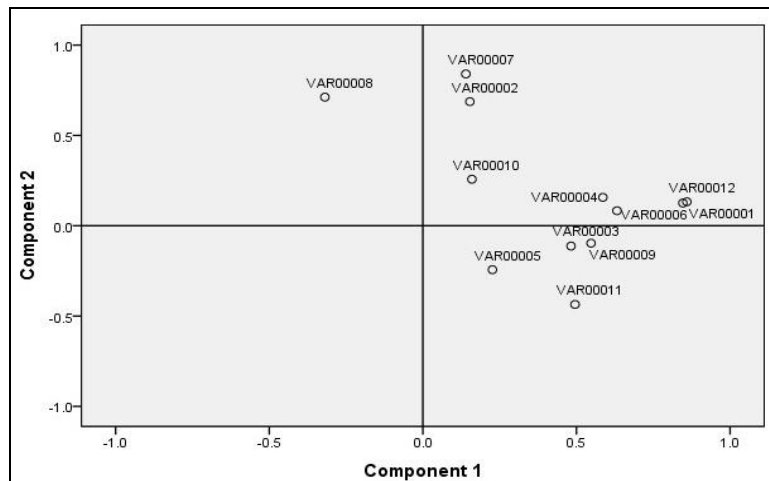
تحلیل عاملی کیو شامل استخراج فاکتورهای عاملی و بارهای عاملی و سپس بررسی معنی‌داری هر کدام از آن‌ها است. به طور خلاصه، پاسخ مخاطبین به گزاره‌ها ابتدا از نظر میزان همبستگی و سپس از نظر میزان بار عاملی سنجیده می‌شوند، یعنی می‌توانیم افراد موافق و مخالف در قبال گزاره‌های کیو به دسته‌های معنی‌دار با همبستگی در وضع موجود را یک سلیقه، یک ذهنیت، یا یک نظریه بدانیم و شمارش کنیم. سپس شدت تعلق این افراد به ذهنیت مذکور را ارزیابی کنیم. میزان همبستگی دیدگاه‌های مخاطبین در مورد گزاره‌های کیو، با استفاده از داده‌های جدول حاصل از مرتب‌سازی (جدول ۱) و با استفاده از روش تحلیل عاملی در ماتریس همبستگی در نرم افزار SPSS 16 بررسی شد. در ادامه، مخاطبین کیو با میزان همبستگی بالا در دو دسته قرار گرفتند. فاکتور یا ذهنیت گروه اول بیانگر ارجحیت عوامل مرتبط با مسایل فرهنگی مثل: دید مزاحم، سر و صدای مزاحم، احساس ناامنی و سایر موارد مشابه در ساخت و سازهای اخیر و ذهنیت دوم بیانگر اولویت عوامل کالبدی اعم از سایه‌اندازی، نسبت سطح بازشوها، اشکال بیرونی حجم و نماسازی، عرض معابر، دسترسی‌های ابنیه و سایر موارد مشابه در ذهنیت برخی ساکنان قدیمی شهرک آزادی اردبیل بوده است. بارهای عاملی حاصل از تحلیل عامل‌ها (جدول ۲)، نشانگر میزان همبستگی و توافق یا مخالفت هر یک از مخاطبین کیو به هر کدام از فاکتورهای عاملی و ذهنیت‌های مذکور است. وزن‌دهی مخاطبین نیز بدان معنی است که برخی از مخاطبین ارتباط قوی‌تری نسبت به سایرین با عامل مذکور دارند و هنگام محاسبه امتیاز عاملی برای هر عبارت باید وزن بیشتری به آن مخاطب داده شود (Hatami et al, 2016).

جدول ۲. نتایج تحلیل عاملی کیو

ضریب معناداری ($\text{sig} < 0.05$)												مخاطبین کیو
همبستگی (پیرسون)												
۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	
۰/۱۸۶۳	۰/۳۳۷	۰/۰۵۰	۰/۳۷۰	-۰/۱۶۳	-۰/۱۰۳	۰/۳۸۷	-۰/۰۳۴	-۰/۳۳۶	۰/۳۷۴	۰/۳۰۱	۱	۱
۰/۲۵۴	-۰/۰۰۸	۰/۰۰۱	-۰/۱۱۰	۰/۲۳۳	-۰/۵۳۰	۰/۰۲۱	-۰/۱۷۳	۰/۰۱۱	-۰/۰۷۸	۱	۰/۳۰۱	۲
۰/۳۹۲	۰/۱۲۲	۰/۳۳۲	۰/۰۲۵	۰/۱۷۹	-۰/۱۲۶	۰/۳۵۸	-۰/۰۳۴	۰/۰۵۱	۱	-۰/۰۷۸	۰/۳۷۴	۳
۰/۳۳۶	۰/۱۹۰	۰/۱۶۶	۰/۳۳۳	۰/۰۱۹	۰/۲۸۱	۰/۳۵۹	-۰/۴۷۲	۱	۰/۰۵۱	۰/۰۱۱	۰/۳۳۶	۴
۰/۰۰۹	۰/۱۰۲	۰/۱۵۵	۰/۰۵۹	۰/۱۶۰	-۰/۱۳۲	۰/۱۲۸	۱	-۰/۴۷۲	-۰/۰۳۴	-۰/۱۷۳	۰/۰۳۴	۵
۰/۴۴۱	۰/۲۹۵	۰/۰۳۸	۰/۲۳۲	۰/۰۸۰	۰/۰۹۹	۱	-۰/۱۲۸	۰/۳۵۹	۰/۳۵۸	۰/۰۲۱	۰/۲۸۷	۶
۰/۱۲۵	-۰/۲۰۲	۰/۴۸۸	۰/۲۲۵	۰/۴۳۶	۱	۰/۰۹۹	-۰/۱۲۲	۰/۲۸۱	-۰/۱۲۶	۰/۵۳۰	۰/۱۰۳	۷
-۰/۲۳۱	-۰/۵۴۱	۰/۰۳۹	۰/۳۳۶	۱	-۰/۴۳۶	۰/۰۸۰	-۰/۱۶۰	۰/۰۱۹	-۰/۱۷۹	۰/۲۳۳	-۰/۱۶۳	۸
۰/۳۴۷	۰/۲۲۲	-۰/۰۶۷	۱	-۰/۳۳۶	۰/۲۲۵	۰/۲۳۲	۰/۰۵۹	۰/۳۳۳	۰/۰۲۵	-۰/۱۱۰	۰/۳۷۰	۹
۰/۱۶۷	-۰/۳۴۹	۱	-۰/۰۶۷	۰/۰۳۹	۰/۱۸۸	۰/۰۳۸	۰/۱۵۵	۰/۱۶۶	۰/۳۳۳	۰/۰۰۱	۰/۰۵۰	۱۰
۰/۲۶۵	۱	-۰/۳۴۹	۰/۲۲۲	-۰/۴۱۵	-۰/۲۰۲	۰/۲۹۵	۰/۱۰۲	۰/۱۹۰	۰/۱۲۲	-۰/۰۰۸	۰/۳۳۷	۱۱
۱	۰/۲۶۵	۰/۱۶۷	۰/۳۴۷	۰/۲۳۱	۰/۱۲۵	۰/۴۴۱	۰/۰۰۹	۰/۳۶۰	۰/۳۹۲	۰/۲۵۴	۰/۱۸۶۳	۱۲
وزن‌ها ($W=f/1-f^2$)						بارهای عاملی						
وزن فاکتور ۲			وزن فاکتور ۱			فاکتور عاملی ۲			فاکتور عاملی ۱			
۰/۱۲۸			۲/۹۷۶			-۰/۱۲۶			-۰/۱۸۴۶			
۱/۳۰۱			۰/۱۵۶			-۰/۶۸۷			-۰/۱۵۳			
-۰/۱۱۳			۰/۶۲۷			-۰/۱۱۲			-۰/۴۸۲			
۰/۱۶۰			۰/۸۹۲			-۰/۱۵۷			-۰/۵۸۶			
-۰/۲۵۸			۰/۲۳۸			-۰/۲۴۳			-۰/۲۲۶			
۰/۰۸۳			۱/۰۵۲			-۰/۰۸۳			۰/۶۳۲			
۰/۸۵۳			۰/۱۴۲			-۰/۱۴۰			-۰/۱۴۰			
۱/۴۴۴			-۰/۳۵۵			۰/۷۱۲			-۰/۳۱۹			
-۰/۰۹۷			۰/۷۸۰			-۰/۰۹۷			-۰/۵۴۷			
۰/۲۷۶			۰/۱۶۴			-۰/۲۵۸			-۰/۱۶۰			
-۰/۵۳۸			۰/۶۶۵			-۰/۴۳۶			-۰/۴۹۵			
۰/۱۳۴			۳/۲۷۷			-۰/۱۳۲			-۰/۸۵۹			

1/96

معیار معناداری بارهای عاملی نیز با توجه به ۳۱ گزاره و کارت، با اطمینان ۹۵ درصد بزرگتر بودن بار عاملی $1/35 = \frac{1}{\sqrt{31}}$ است. بنابراین افراد ۱-۳-۴-۶-۹-۱۱-۱۲ روی عامل نخست دارای بار عاملی معنادار هستند و توجه ایشان معطوف به وجوه فرهنگی ساخت و سازها است. در حالی که از نظر افراد ۲-۷-۸-۱۱ با بار عاملی معنادار روی عامل دوم، وجه کالبدی حائز اهمیت است و به بعد فرهنگی ساخت و سازها کمتر بها می‌دهند. ذهنیت افراد ۵ و ۱۰ نسبت به هر دو عامل یا به عبارتی هر دو وجه کالبدی و فرهنگی معنادار نبوده و فرد (۱۱) نسبت به هر دو عامل معنادار بوده ولی گرایش بیشتری به فاکتور اول دارد.

شکل ۵. نسبت مخاطبین کیو با فاکتورهای عاملی

در شکل (۵)، محور افقی نشانگر عامل اول و محور عمودی نشانگر عامل دوم است. با توجه به واریانس فاکتور اول که برابر است با ۲۶/۶۳۲ در مقابل فاکتور دوم که دارای واریانس ۱۷/۳۹۶ است، نتیجه می‌گرفته می‌شود که برای مجموعه مخاطبین این پژوهش (۱۲ نفر)، فاکتور اول یعنی عوامل فرهنگی مهمتر از فاکتور دوم یا عوامل کالبدی است؛ به عبارتی افراد بیشتری از این ۱۲ نفر به فاکتور اول و گزاره‌های با ماهیت وجوه فرهنگی وابستگی بیشتری دارند.

یافته‌ها و بحث

امتیازهای عاملی و آرایه‌های عاملی مربوط به همه ۳۱ گزاره تحقیق نیز با توجه به میانگین وزنی مخاطبین کیو نسبت به هر کدام از فاکتورهای عاملی و با استفاده از روش‌های محاسبه و درجول (۳) ارائه شده است. همچنین محاسبه قدرمطلق تفاضل آرایه‌های عاملی به صورت تقریبی، گزاره‌های متمایزکننده و توافقی را معین کرده است. به طور خلاصه، آرایه‌های عاملی و تشخیص گزاره‌های متمایزکننده و توافقی، امکان تفسیر ذهنیت غالب موجود ساکنان قدیمی را در خصوص ساخت و سازهای اخیر در شهرک آزادی اردبیل فراهم می‌کند. در ادامه، گزاره‌های کیو برای هر فاکتور عاملی و بر اساس امتیازهای عاملی از بیشترین به کمترین مرتب می‌شوند و در جدول مرتب‌سازی کیو بازسازی می‌شوند. گزاره‌ای که بزرگترین امتیاز عاملی را دارد، در درجه +۴ و گزاره‌های بعدی به تناسب امتیاز عاملی در سایر خانه‌های جدول قرار می‌گیرند که به آن آرایه‌های عاملی^۱ گفته می‌شود. همچنین در تفسیر عامل‌ها، گزاره‌هایی که عامل جدایی دو فاکتور عاملی هستند (گزاره‌های متمایزکننده) و گزاره‌هایی که هیچ اختلاف معنی‌داری بین امتیازهای آن‌ها در بین فاکتورهای عاملی نیست (گزاره‌های توافقی)، شناسایی می‌شوند. به طور نمونه با توجه به جدول (۳)، گزاره‌های ۲، ۱۵، ۲۱، ۲۸ و ۳۱ گزاره‌های توافقی هستند که هر دو گروه روی آن‌ها به طور کامل توافق نظر دارند. همچنین گزاره‌های ۳، ۴، ۷، ۸، ۱۱، ۱۲، ۱۴، ۲۲، ۲۶ و ۲۹ گزاره‌های متمایزکننده هستند که دو گروه روی آن‌ها باهم اختلاف نظر دارند. اختلاف نظر در خصوص گزاره ۱۴ با بیشترین مقدار قدر مطلق تفاضل آرایه‌های عاملی در بیشترین حد قرار دارد.

جدول ۳. نتایج محاسبات امتیازهای عاملی، آرایه‌های عاملی، گزاره‌های متمایزکننده و گزاره‌های توافقی

گزاره‌ها	امتیازهای عاملی		آرایه‌های عاملی (بازسازی مرتب سازی)		قدر مطلق تفاضل آرایه‌های عاملی هر گزاره روی فاکتورهای عاملی
	مربوط به فاکتور ۱	مربوط به فاکتور ۲	مربوط به فاکتور ۱	مربوط به فاکتور ۲	
۱	-۰/۸۵۸	۰/۰۶۹	+۱	۰	۱
۲	۱/۰۱۴	۰/۹۴۴	+۲	+۲	۰
۳	-۰/۷۸۸	-۳/۰۰۳	-۱	-۴	۳
۴	۱/۶۸۶	-۰/۷۵۶	+۳	-۲	۵
۵	۱/۳۰۳	۰/۲۳۹	+۳	+۱	۲
۶	-۰/۶۱۵	۰/۰۸۱	-۱	۰	۱
۷	-۰/۸۵۶	-۱/۹۵۴	+۱	-۳	۴
۸	۱/۷۵۶	-۰/۳۴۹	+۴	-۱	۵
۹	-۰/۶۱۳	۰/۱۷۳	-۱	۰	۱
۱۰	۱/۰۳۶	۱/۴۰۰	+۲	+۳	۱
۱۱	-۰/۴۹۱	۱/۱۷۲	-۱	+۲	۳
۱۲	-۱/۸۶۸	۰/۱۲۹	-۴	۰	۴
۱۳	-۰/۰۵۰	۱/۰۵۳	۰	+۲	۲
۱۴	-۱/۰۶۶	۱/۸۲۷	-۲	+۴	۶
۱۵	-۰/۸۳۵	-۱/۱۷۳	-۲	-۲	۰
۱۶	-۰/۱۶۳	۰/۹۱۲	۰	+۲	۲
۱۷	-۱/۷۸۶	-۰/۰۲۴	-۳	-۱	۲
۱۸	۱/۲۸۹	۰/۰۲۷	+۲	۰	۲
۱۹	-۰/۱۲۷	۰/۴۴۰	۰	+۱	۱
۲۰	-۰/۴۹۱	-۰/۷۰۶	۰	-۲	۲
۲۱	-۰/۶۹۶	-۰/۳۷۶	-۱	-۱	۰
۲۲	-۰/۹۸۶	-۱/۴۸۵	+۲	-۳	۵
۲۳	-۰/۸۶۷	-۰/۴۵۸	-۲	-۱	۱
۲۴	-۰/۶۲۵	۰/۱۰۲	+۱	۰	۱
۲۵	-۰/۳۷۰	-۰/۲۱۰	+۱	-۱	۲
۲۶	-۰/۳۱۸	۱/۱۸۱	۰	+۳	۳
۲۷	-۰/۲۳۶	۰/۴۲۸	۰	+۱	۱
۲۸	-۰/۵۹۴	۰/۴۵۸	+۱	+۱	۰
۲۹	-۱/۶۷۲	۰/۱۶۷	-۳	۰	۳
۳۰	-۰/۱۴۲	۰/۲۳۳	۰	+۱	۱
۳۱	-۰/۷۹۷	-۰/۵۳۳	-۲	-۲	۰

جدول (۴) برآیند منطقی مجموع نظرات مخاطبین کیو در مورد محتوای گزاره‌های هرکدام از فاکتورهای عاملی و به تعبیری ذهنیت حاکم بر ساکنان قدیمی شهرک آزادی است که بر اساس آرایه‌های عاملی جدول (۳) تنظیم شده است.

جدول ۴. باز مرتب سازی گزاره‌های کیو مربوط به فاکتور عاملی ۱ و ۲

-۴	-۳	-۲	-۱	۰	+۱	+۲	+۳	+۴
۳	۷	۳۱	۱۷	۹	۲۸	۱۱	۱۰	۱۴
	۲۲	۲۰	۲۵	۲۹	۱۹	۱۳	۲۶	
		۴	۸	۱۲	۲۷	۲		
			۱۵	۲۱	۲۴	۳۰	۱۶	
				۲۳	۶	۵		
					۱			
						۱۸		

(۲)

-۴	-۳	-۲	-۱	۰	+۱	+۲	+۳	+۴
۱۲	۱۷	۱۴	۳	۲۰	۲۵	۲۲	۵	۸
	۲۹	۲۳	۲۱	۲۷	۲۸	۲	۴	
		۱۵	۶	۱۹	۲۴	۱۰		
			۳۱	۹	۱۳	۷	۱۸	
				۱۱	۳۰	۱		
					۱۶			
						۲۶		

(۱)

نتیجه‌گیری

بررسی و شناخت وضعیت محلات شهری و قابلیت و تنگناهای توسعه آن‌ها از دیدگاه ساکنان، نوعی ضرورت برای ارائه طرح‌ها و برنامه‌ها، در راستای ارتقای رضایتمندی و کیفیت سکونت و رسیدن به توسعه پایدار شهری است. بدین منظور، با استفاده از روش تحقیق کیو ذهنیت افراد ساکن در خانه‌های ویلایی شهرک آزادی اردبیل، در قبال شدت تغییرات کالبدی محله‌شان در چند سال اخیر، روشن‌تر و اولویت‌بندی شد. طی استخراج گزاره‌ها و مرتب‌سازی آن‌ها توسط افراد و در نهایت تحلیل آماری، افراد با میزان همبستگی بالا در دو دسته قرار گرفتند. ذهنیت گروه اول بیانگر ارجحیت عواملی مانند دید مزاحم، سر و صدای مزاحم، احساس ناامنی و سایر موارد مشابه در ساخت و سازهای اخیر بود که در قالب فاکتور فرهنگی مطرح و ذهنیت دوم بیانگر اولویت عوامل مرتبط با مسایل کالبدی اعم از سایه‌اندازی، نسبت سطح بازشوهای نما، اشکال بیرونی حجم و نماسازی، عرض معابر، دسترسی‌های ابنیه و سایر موارد مشابه در ذهن برخی ساکنان قدیمی شهرک آزادی اردبیل بود. همان‌طور که مشاهده شد، مخاطبان تحت عامل اول (با ذهنیت اهمیت عوامل فرهنگی) در مجموع بیشترین موافقت را با گزاره‌های ۸، ۵ و ۴ و بیشترین مخالفت را با گزاره‌های ۱۲، ۱۷ و ۲۹ دارند. همین‌طور مخاطبان تحت عامل دوم (با ذهنیت اهمیت عوامل کالبدی) بیشترین موافقت را با گزاره‌های ۱۴، ۱۰ و ۲۶ داشته و بیشترین مخالفت را با گزاره‌های ۳، ۷ و ۲۲ دارند. همچنین برای هر دو گروه از ساکنان قدیمی، جنبه‌هایی نظیر آلودگی صوتی و سروصدا، سایه‌اندازی و ارتفاع ساختمان‌ها، نمای ساختمان‌ها، فضاهای خلوت و معاشرت در محله، اهمیت دارد. گزاره‌های توافقی به عنوان وجه توافق دو گروه مذکور مؤید این مطلب است. با نگاهی به ذهنیت مخاطبان در خصوص گزاره‌ها، واضح است که علاوه بر عوامل کالبدی، عوامل فرهنگی و اجتماعی نیز تأثیر زیادی بر احساس رضایت ساکنین از محل زندگی دارد؛ همچنین به نظر می‌رسد، اگر چه منافع اقتصادی ناشی از بلندمرتبه‌سازی، زمینه ذهنی پذیرش شدت تغییرات کالبدی را بیشتر کرده است، اما این تغییرات در نهایت توسط همه، مورد پذیرش نبوده و موجب نارضایتی گروهی از ساکنان قدیمی خانه‌های ویلایی شهرک آزادی اردبیل شده است. بهره‌مندی از قابلیت‌های روش تحقیق کیو در استخراج بخشی از وجوه موثر در این نارضایتی و جلب توجه طراحان و سازندگان ساختمان‌های جدید به این وجوه، کمک فراوانی به ارتقای سطح رضایتمندی ساکنان محله می‌کند. همچنین توجه به خواسته‌ها و نیازهای اساسی ساکنانی که شدت تغییرات کالبدی محله را تجربه کرده‌اند، موجب ارتقای سطح رضایتمندی و بهبود کیفیت زندگی، به عنوان هدف اصلی طرح‌های توسعه شهری و منطقه‌ای محسوب خواهد شد.

در نتیجه، با توجه به تغییرات تقریباً مشابه در برخی محلات مسکونی شهرهای بزرگ، توجه به رضایتمندی از سرعت تغییرات کالبدی در این شهرها، بر مبنای مشارکت ذهنی و ارزیابی ساکنان، منجر به بکارگیری دانش محلی ساکنان در راستای توسعه محلات شهری، تعمیق اشراف طراح به روابط بین ساختارهای مکان‌های مختلف محله و بهره‌مندی از آن در حفظ احساس تعلق و رضایت ساکنان است.

تقدیر و تشکر

این پژوهش با حمایت مالی سازمانی انجام نشده است.

References

- Adibi Saadi Nezhad, F., & Azimi, A. (2013). Explaining security in urban environment based on physical parameters and designing of Babolsar as a case study. *Environment based territorial planning*, 15(4), 81-105. (In Persian)
- Amerigo, M., & Aragones, j.j. (1997). A theoretical and methodological approach to the study of residential satisfaction. *Journal of Environmental Psychology*, 17, 5-47.
- Ardabil central municipality. (2017). Department of civil and urban development Ardabil, Iran. (In Persian)
- Baker, Emma B.A. (2000). *Public Housing Tenant Relocation Residential Mobility Satisfaction and Development of a Tenent's Spatial Desion Support System*. Thesis submitted for the degree of Doctor of Philosophy, The University of Adelaide. Adelaide, South Australia.

- Bonaiuto, M., & Alves, S. (2012). Residential places and neighbourhoods: Toward healthy life, social integration, and reputable residence. *The Oxford handbook of environmental and conservation psychology*, 221-224.
- Bayat, N., Badri, A., Rezvani, M., & Faraji Sabokbar, H. (2014). Trans-Analytical Studies on Rural Tourism in Iran: Q methodology. *Journal of Research and Rural Planning*, 3(7), 85-95. (In Persian)
- Bayat, N. Moghimi, M., & Asadi Fard, M. (2018). Organizing Informal Tourism Residences in Iran with Safety and Security Approach. *Journal of Urban Tourism*, 5(1), 143-159. (In Persian)
- Clitheroe, H.C., Stokols, D., & Zmuidzinass, M. (1998). Conceptualizing the context of environment and behavior. *Journal of environmental psychology*, 18, 103-112.
- Duenckmann, F. (2010). The Village in the Mind: Applying Q-Methodology to Re-constructing Constructions of Rurality. *Journal of Rural Studies*, 26, 284-295.
- Fakhri, A. (2018). *Veterans' mentality about the problems of residential complexes*. Unpublished master dissertation, Mohaghegh Ardabili university. Ardabil, Iran. (In Persian)
- Ghiaee, H., Azimi, Sh., & Shahabian, P. (2011). Evaluation the relationship between residential satisfaction and dependent variables with housing and neighborhood. *Journal of Hoviat Shahr*, 7(15), 47-58. (In Persian)
- Giffort, R. (1999). *Environmental psychology*. Translated by Vahid Ghobadian. Journal of architecture and culture, Vol 2 & 3.
- Haji nezhad, A., Rafieean, M., & Zamani, H. (2011). Investigating and ranking the effective factors on citizens' satisfaction from the quality of their living place, Case study: comparison of old and new neighborhoods in Shiraz, Iran. *Human Geography Research*, 77(43), 63-82. (In Persian)
- Hakaak, M., Shariat Nezhad, A., & Saedi, A. (2017). Identify the mental patterns of managers in order to Psychological Empowerment of Employees Using Q Methodology. *Journal of Process Development & Management*, 30(2), 85-178. (In Persian)
- Haliloğlu Kahraman, Z.E. (2013). Dimensions of Housing Satisfaction: A Case Study Based on Perceptions of Rural Migrants Living in Dikmen. *METU Journal of the Faculty of Architecture*, 30(1) 1-27.
- Hatami Khaneghahi, T., Sartipi pour, M., & Zargar, A. (2016). Investigation of the ability of Q methodology to identify and prioritize the effective factors on rural housing design. *Journal of Soffe*, 71(25), 13-132. (In Persian)
- Jansen, S. J. (2013). Why is housing always satisfactory? A study into the impact of preference and experience on housing appreciation. *Socialindicators research*, 113(3), 15-125.
- Lajevardi, S., Rahim Nia, F., Mortazavi, S., & Kordnaiej, A. (2016). Using of Q Methodology to Understanding Mental Patterns: Evaluating Human Resource Productivity Factors from university Science Committee Viewpoint. *Public Management Researches*, 9(31), 5-28. (In Persian)
- Lansing, J. B., & Marans, R.W. (1969). Planner's notebook evaluation of neighborhood quality. *Journal of the American Institute of Planners (AIP Journal)*, 14, 195-199.
- Marans, R. W., & Rodgers, W. (1975). Toward an understanding of community satisfaction. In A. Hawley and V. Rock (eds.), *Metropolitan America in Contemporary Perspective* (Halsted Press), New York.
- Mir Heydarian, M. (2018). *Hospital design considering effective factor on the improvement of mental confort*. Unpublished master dissertation, University of Mohaghegh Ardabili. Ardabil, Iran. (In Persian)
- Naghadi, A., Balali, E., Mohammad Rezaie, F. (2015). The study of social effecting factors on housing satisfaction in Hamedan. *Studies and research in Iran*, 4(3), 455-475. (In Persian)
- Noortqany, A., Faridani, S., & Pourdeihimi, Sh. (2013). Identity and housing; check the identity of the mechanism of interaction between residents and residential environment. *Housing and rural environment*, 141, 3-18.

- Pendar, H., & Zekavat, K. (2015). the process of emotional assessment of the speed of physical changes in residential environment from people' view and satisfaction criteria. *Quarterly journal of Urban studies*, 5(17), 15-28. (In Persian)
- Pendar, H., & Zekavat, K. (2017). Rethinking in the Residential Environment's Physical Changes' Pace from Resident's Point of View: A Case Study in Niavaran Neighborhood, Tehran, Iran. *Bagh-e Nazar*, 13(45), 27-42. (In Persian)
- Rafieean, M., Asgari, A., & Asgari zade, Z. (2009). Evaluation of residents' satisfaction in Nawab neighborhood. *Human Geography Research*, 67(41), 53-68. (In Persian)
- Salmanian, B. (2018). *Design a residential complex according to effective factors on the original residents' satisfaction promoting from physical changes Intensity*. Unpublished master dissertation, University of Mohaghegh Ardabili. Ardabil, Iran. (In Persian)
- Shahabian, P., Saeed pour, S., & Pirayegar, M. (2013). Evaluation of residential satisfaction of Manzarie Neighborhood (New texture) and Khahare Emam Neighborhood (Old Texture) in Rasht. *Journal of Environment based territorial planning*, 7(24), 41-62. (In Persian)
- Shaterian, M., Ashnavi, A., & Ganji pour, M. (2012). Evaluation of residents' satisfaction in old neighborhoods of Aran and Bidgol city about quality of life indicators. *Urban- Regional Studies and Research*, 13, 127-144. (In Persian)
- Toscano, E., Amestoy, V. (2007). the relevance of social interactions on housing satisfaction. *Social indicators research*, 86(2), 257-274.
- Van Exel, N.J.A., & de Graaf, G. (2005). Q methodology: A sneak preview. Retrieved from www.jobvanexel.nl.
- Wolhwill, J.F., & Kohn, I. (1973). The Environment as Experienced by the Migrant: An Adaptationlevel Approach. *Representative Research in the Social Psychology*, 4, 135-164.

How to cite this article:

Salmanian, B., Hatami Khanghahi, T., & Vaziri, V. (2020). Identification and Prioritization of Effective Factors on Satisfaction of Old Residents from the Physical Changes Intensity (Case study: Azadi Town, Ardabil). *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 15(4), 1255-1272.

http://jshsp.iaurasht.ac.ir/article_672816.html

Identification and Prioritization of Effective Factors on Satisfaction of Old Residents from the Physical Changes Intensity (Case study: Azadi Town, Ardabil)

Bahareh Salmanian

M.A in Architecture, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran

Tohid Hatami Khanghahi *

Assistant Professor, Dep of Architecture, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran

Vahid Vaziri

Assistant Professor, Dep of Architecture, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran

Received: 07 March 2019

Accepted: 16 March 2020

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Nowadays, with the development of cities, rapid physical changes can be seen in some of the old parts of cities. In Iran, most Builders are looking for more economic efficiency by building up high-rise apartments. In most neighborhoods of old cities, the intensity of physical changes has shaped different experiences for residents. Occasionally, some people in the neighborhoods are not consistent with this pace of changes and disagreements between different social groups are evident. Investigation and recognition the status of urban neighborhoods and their potential and bottlenecks for development from the view of residents is a necessity for presenting plans and programs in order to enhance residential satisfaction and quality and also achieve sustainable urban development. For this purpose, by using Q methodology, the mentality of the residents of villas in Azadi town in Ardebil for the intensity of physical changes in their neighborhood in recent years has been clarified and prioritized.

Methodology

In this paper will be tried to evaluate the mentality of villas' owners regarding the effective factors on satisfaction of physical changes severity in the neighborhood by reviewing related literature about the subject and also using the Q methodology and interviewing of residents of the neighborhood and then analyzing their statements to extract the architectural factors that are effective on enhancing the satisfaction of the old residents of case study and can be used in architectural design of the new buildings. The Q Methodology is an auxiliary method beside other existing research methods without violating their validity. This method, along with other methods, identifies the subject from a different aspect by focusing on the respondent's mentality and the optimal mental extraction of individuals in a community about a subject.

* Corresponding Author:

Email: hatami.tohid@gmail.com

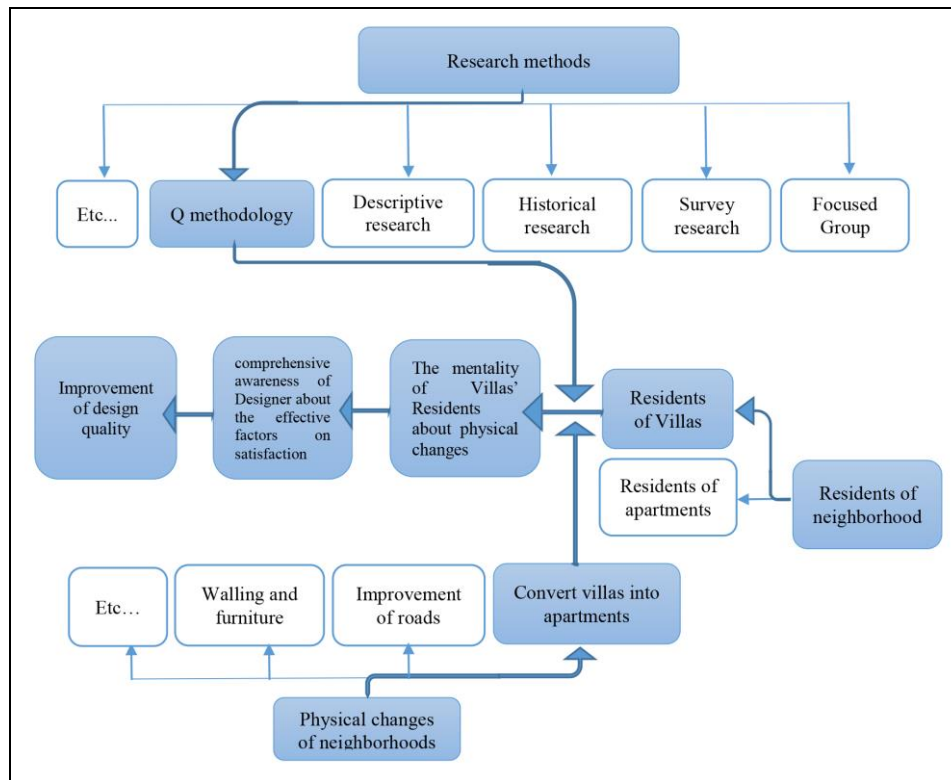

Figure 1. Conceptual model of the research

Based on the conceptual model of the research (Fig. 1), by using the Q methodology, as one of the available methods, can be investigated the mentality of the residents of villas about the intensity of changes and helps the designer for comprehensive awareness about the effective factors on satisfaction that lead to improve the quality of design and planning.

Result and Discussion

Using the Q methodology in a discourse, Q statements were finally generated and then the importance of the statements was prioritized by selected respondents. After the extraction of statements and sorting them by people, the data were analyzed using the factor analysis method in correlation matrix in SPSS. Based on the meaning of statements from the discourse, two dominant cultural and physical mentalities were found among the old residents of villas. The first group's mentality reflects the priority of cultural factors such as disturbing view, disturbing noise, feeling insecure, and other similarities in recent construction and the second mentality expresses the priority of physical factors, such as shadow, the exterior shapes and facades, building access and etc were in residents' mind. According to the correlation table and the number of contacts in each of the factors, cultural factors were preferred to physical ones. Another point is that for both groups of contacts, some factors such as disturbing noise, shadowing and height of buildings in the neighborhood are important. Also, in the interpretation of the factors for each of the categories of contacts, statements that are the reason of separation of factors in a group (distinctive statements) and statements that have no significant difference between their scores among factors (consensus statements) are identified.

Conclusion

According to the residents' mentality about the statements, it is clear that in addition to physical factors, cultural and social factors also have a great influence on the residents' satisfaction of the place; it also appears that although the economic benefits have increased the mental context of admission, but the intensity of physical changes eventually has led to dissatisfaction of a group

of old residents of the Azadi Town. Benefiting of Q methodology capabilities in extracting some of the effective factors on this dissatisfaction and attracting the designers and builders of new buildings to these factors, will greatly help to improve the satisfaction of the residents. Also, paying attention to the basic needs of the residents who have experienced the intensity of physical changes in the neighborhood, will increase the level of satisfaction and improve the quality of life as the main purpose of urban development plans. As a result, according to almost similar changes in some neighborhoods, paying attention to the satisfaction of physical changes, based on the mentality participation and evaluation of residents, has led to the utilization of local residents' knowledge in order to neighborhoods development, the deep awareness of the designer to the relationships between the structures of different places of neighborhood and using in preservation of residents' sense of place and satisfaction.

Kay Words: Old residents, satisfaction, physical changes intensity, Q methodology, Ardabil